

4. Гром'як Р. Зміна і співіснування літературознавчих парадигм. Гром'як Р. *Орієнтації. Розмисли. Дискурси*. 1997 – 2007. Тернопіль: Джура, 2007. С. 343-357.

5. Гром'як Р. Іван Франко і проблема формування національної свідомості в процесі українсько-польських стосунків. Гром'як Р. *Давнє і сучасне*. Вибрані статті з літературознавства. Тернопіль: Лілея, 1997. С. 217-228.

6. Гром'як Р. Інтелігенція і національне відродження України (Доповідь на обласному форумі інтелігенції Тернопільщини 19 жовтня 1991). Гром'як Р. *Культура. Політика. Інтелігенція. Публіцистика літературознавця*. Тернопіль: Джура, 2009. С. 286-294.

7. Гром'як Р. Ольжичева концепція формування національної свідомості. Гром'як Р. *Культура. Політика. Інтелігенція. Публіцистика літературознавця*. Тернопіль: Джура, 2009. С. 325-331.

8. Гром'як Р. Феноменологія естетики Івана Франка. Гром'як Р. *Орієнтації. Розмисли. Дискурси*. 1997–2007. Тернопіль: Джура, 2007. С. 174-205.

9. Лановик М., Лановик З. Аксиологічні домінанти наукового світогляду професора Романа Гром'яка. *Слово і Час*. 2017. № 17. С. 64-72.

10. Лановик М., Лановик З. *Memorabilia. Вермени доли. Спогади про Романа Гром'яка* / упоряд. З.Лановик, М.Лановик. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2016. С. 539-558.

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК У КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ РОМАНА ГРОМ'ЯКА

Світлана Бородіца,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, boroditsa_s@ukr.net

«Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття)» (1999) Романа Гром'яка – академічна й концептуальна праця в царині сучасної літературознавчої думки. Її основна перевага – естетичний

критерій фахової рефлексії «з приводу художньої літератури (історії літератури, теорії літератури), що живить оцінювання (ватістювання) літературних явищ» [2, с. 137]. Імпонує твердження професора: естетична природа художнього твору іманентно розгортається в рецептивній динаміці, діалектиці об'єкта й суб'єкта – своєрідній «духовній комунікації», де «заявляє про себе активна, а то й вирішальна роль освоюваного об'єкта, якщо навіть ініціатором зіткнення з ним є чинний суб'єкт» [2, с. 138]. З цієї позиції вчений окреслив теоретичну модель впливу творчості Василя Стефаника на українську літературну критику. Науковий рівень осмислення Романом Гром'яком непересічної творчої індивідуальності митця в несподіваному ракурсі увиразнює його дослідницький дискурс: по-перше, він трактував письменницьку спадщину Василя Стефаника – художню прозу, публіцистику, епістолярій – як «єдиний складний текст (метатекст)» [2, с. 137]; по-друге, на його авторитетну думку, новеліст, не будучи «власне критиком», «діяльно – безпосередньо чи опосередковано – таки прислужився розвитку української літературної критики» [2, с. 138]; по-третє, художню семантику Стефаникових текстів пропонував осягати у методологічній площині рецептивної естетики, що «вельми цікаво і повчально». Таким чином, поважний літературознавець зосередив увагу на розкритті процесів і закономірностей впливу «сукупної творчості» Василя Стефаника на стан, а відтак розвиток української літературної критики, трактуючи останню «самосвідомістю літератури» [2, с. 138].

У ґрунтовній статті «Вплив творчості Василя Стефаника на розвиток української літературної критики» шанований професор осмислював проблеми творчого методу українського новеліста в літературно-мистецькому та критичному контекстах зламу ХІХ-ХХ століть, наголошуючи на невіддільності його художнього світу, з одного боку, від «вдачі письменника», з іншого, – від «покутського середовища». Відтак Роман Гром'як виважено висноував: жанрово-стильовими домінантами новелістичних текстів Василя Стефаника були «сконденсованість образного мислення, його психологізм і драматизм, трагедійність світовідчуття, максимальна наближеність свідомості автора і

героїв, рівноправність багатоголосся персонажів і нараторів, орієнтація на такого ж чутливого читача, яким був сам письменник» [2, с. 144]. Учений доводив, що модерністська поетика малої прози «абсолютного пана форми» (І. Франко), вкорінена в суспільно-комунікативну ситуацію його доби, активізувала «інтерпретаційну здатність критиків». Тому, досліджуючи новели Василя Стефаника, їм (і читачам) варто брати до уваги «мереживо відношень-реляцій кожного твору до позатекстуальної реальності і внутрішньотекстуальних відношень усіх рівнів» [2, с. 145]. Тут відзначимо глибокий аналітичний підхід літературознавця до «критико-естетичних проблем» – взаємин художньої літератури й критики. Він йде за Іваном Франком (детально не обсервував творчість Василя Стефаника, а «обходився здебільшого підсумковими влучними оцінками» [2, с. 140]), називаючи покутського автора письменником нового покоління, що дає «синтезу», «яка відбиває високу культуру витонченої, шляхетної душі. З цього пункту повинна виходити нова, недогматична критика» [2, с. 140], заґрунтована у спосіб зображення світу.

Уважний і предметний погляд Романа Гром'яка на критичну рецепцію «витонченої і стійкої матерії» – новел Василя Стефаника у студіях його сучасників (наприклад, трактат «Із секретів поетичної творчості» та стаття «Слово про критику» І. Франка чи літературний нарис «Василь Стефаник» Б. Лепкого) дав можливість виокремити три способи впливу творчості непересічного автора на українську літературну критику: 1) «реальна критика», представлена критичними студіями Івана Франка, Лесі Українки, Дениса Лукіяновича: увага до структури творів, поетологічних ознак, моделей образів персонажів, символів, передусім враховуючи «відношення творів Стефаника до позатекстової реальності соціально-психологічного характеру (селянське життя, типи, проблеми тощо)» [2, с. 142]; 2) «есеїстична критика» у працях Богдана Лепкого, Марка Черемшини, Михайла Рудницького, коли суб'єктивні враження дослідника («спостереження і над акцією новел, і над темпо-ритмом оповіді, і над способом зображення постатей, і над тропами й синтаксисом» [2, с. 143]) поєднані з «інтертекстуальними параметрами» та «компаративними

операціями»; 3) вульгарно-соціологічна критика в писаннях Осипа Маковея, Лева Турбацького, Дмитра Рудика, Володимира Коряка: продемонструвала «безплідність догматично-соціологізаторських вправ над творчістю письменника, що не виключали купюр у текстах і замовчування багатьох творів, фактів із життя письменника» [2, с. 146], заохочуючи до «реінтерпретації сфальшованих творів новатора, вдосконалення аналітико-методологічного арсеналу сучасного українського літературознавства» [2, с. 146].

Відаючи глибоку шану своєму Вчителеві, дякую за повагу до творчої свободи, особливу атмосферу справжнього академізму, справедливості, і непримиренності до фальші та фарисейства. Роман Гром'як зачаровував винятковим умінням (на жаль, сьогодні рідкісним) залишатися самим собою. Він як видатна особистість, тактовний педагог, доброзичливий наставник – значуща постать в історично-культурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століття. Найавторитетніший науковець-літературознавець – завжди актуальний, бо орієнтований на сучасність. Справжній патріот, котрий «в Україну вірив учора, вірить сьогодні і переконаний, що, хоч довго і повільно, вона одужуватиме» [4, с. 11].

Література

1. Гром'як Р. Вплив творчості Василя Стефаника на оновлення літературної критики. *Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття): посіб. для студ. гуманіт. ф-тів вищих навч. закл.* Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. С. 191-196.

2. Гром'як Р. Вплив творчості Василя Стефаника на розвиток української літературної критики. *Гром'як Р. Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997-2007.* Тернопіль: Джура, 2007. С. 137-146.

3. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття): посіб. для студ. гуманіт. ф-тів вищих навч. закл. Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. 224 с.

4. Гром'як Р. Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997-2007. Тернопіль: Джура, 2007. 368 с.